

יהודה, ועבר הירדן, והגליל.

אין מוציאים הבעלים את נשותיהם מאחת הארצות הללו אל חברתה, אפילו אם השינוי מתבטא רק בהחלפת הארץ, ולא בהחלפת צורתו של מקום הישוב.

ולכן אין מוציאים [בתוך ארץ ישראל] אפילו מעיר שבארץ אחת לעיר דומה לה בארץ שניה, וכן אין מוציאים מכרך [עיר גדולה ומרכזית] שבארץ אחת לכרך שבארץ שניה.

אבל באותה הארץ — מוציאים מעיר לעיר ומכרך לכרך.

ק"ב אבל לא מעיר לכרך, ולא מכרך לעיר, מהטעם שיתבאר בגמרא.

מוציאים מנוה הרעה ממקום גרוע לנוה היפה. אבל לא מוציאים מנוה היפה לנוה הרעה.

רשב"ג אומר: אף לא מוציאים מנוה רעה לנוה יפה, מפני שהנוה היפה "בודק" את הגוף הבא אליו מנוה הרעה, שהמעבר ממקום רע למקום יפה גורם לשינוי אורח החיים, דבר שיכול לגרום חלאים לגוף האדם.

גמרא:

והוינן בדברי המשנה: בשלמא מכרך לעיר אין מוציאים — דבכרך הגדול שביחי כל מילי, נמצאים כל הדברים שהיא צריכה להם, ואילו בעיר שהיא קטנה מכרך, לא שביחי כל מילי.

אלא מעיר לכרך — מאי טעמא אין מוציאים?

מסייע ליה משנתנו לרבי יוסי בר הנינא —

דאמר רבי יוסי בר הנינא: מנין שישבת כרכים — קשה מחמת הצפיפות שבה?

שנאמר [נחמיה יא]: "ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים". ומשמע שצריך "מתנדבים" שיגורו בכרך כמו ירושלים!

עוד שנינו במשנה: רשב"ג אומר. וכולי.

והוינן בה: מאי "בודק"?

כדשמואל, דאמר שמואל: כל שינוי וסת ההנהגה של אורח החיים] אפילו לטובה — תחלת [מביא לידו] חולי מעים.

כתוב בספר בן סירא: [משלי טו] "כל ימי עני רעים".

ועל כך תמהינן: והאיכא שבתות וימים טובים, שבהם לא רע לו!

ומשנינן: כדשמואל, דאמר שמואל: כל שינוי וסת, אפילו לטובה — תחלת חולי מעים.

בן סירא אומר: אף לילות העני רעים הם.

כי בשפל גגים — גגו, נמוך הוא גג ביתו מכל הגגות שסביבו.

אבל ביחס לתשלום מאתיים זוו של כתובת אשה, אם אירע שנשא אשה במקום אחד וגירשה במקום אחר, ויש הבדל בגודל המטבעות של הזוזים בין שני המקומות, נחלקו בדבר להלן במשנתנו, והטעם לחילוק בין מלוה לכתובה יתבאר בגמרא.

במדינת קפוטקיא היו מטבעות הזוזים גדולים ממטבעות הזוזים שבארץ ישראל.

ואם אירע שנשא אשה בארץ ישראל וגרשה בארץ ישראל — נותן לה ממעות ארץ ישראל, ואינו צריך לתת ממעות קפוטקיא שהן יקרות יותר, על אף שבכתובה נכתב מאתיים זוו גרידא, ובקפוטקיא המטבעות הללו יותר גדולות, וממילא יותר יקרות.

וכן אם נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא — נותן לה ממעות ארץ ישראל.

וכן אם נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל — נותן לה ממעות ארץ ישראל.

עד כאן דברי תנא קמא.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בארץ ישראל — נותן לה ממעות קפוטקיא.

ולדברי הכל, אם נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בקפוטקיא — נותן לה ממעות קפוטקיא.

גמרא:

שנינו במשנה: הכל מעלין לארץ ישראל —

והוינן בה: "הכל" — לאתויי מאי?

ובמרום הרים — כרמו. נוטע הוא את כרמו במרום ההרים, שאין הוא מקום טוב לכרמים, לפי שאין לו די ממון לקנות כרם בתחתית ההר.

ולכן, ממטר גנים, מי המטר הנשפכים על הגגות הסמוכים — נשפכים כולם לגגו הנמוך משאר הגגות.

ומעפר כרמו, הזבל שהוא מכין לזבל את כרמו שבראש ההרים — נסחף למטה, לכרמים של אנשים אחרים, הנמצאים התחתית ההר..

מתניתין:

א. הכל מעלין את בני ביתם לארץ ישראל, שזכותם לדרוש מבני ביתם לעלות עמהם לארץ, ובאם לא יעלו עמהם, הרי הם פטורים מהתחייבותיהם כלפיהם.

ואין הכל [דהיינו, הכל אין] מוציאין את בני ביתם מארץ ישראל לחוץ לארץ, שאין בזכותם לדרוש מהם לצאת עמהם.

כמו כן, הכל מעלין מארץ ישראל לירושלים.

ואין הכל [דהיינו, הכל אין] מוציאין מירושלים, אפילו לא לארץ ישראל.

אחד האנשים ואחד הנשים שווים בדין העלאה לארץ ישראל ולירושלים, וליציאה ממנה.

ב. מי שיש לו שטר חוב על חברו, וכתוב בו סכום של מטבעות מסויימות, ויש הבדל בגודל המטבעות בין הארצות, הרי המקום המצויין בשטר כמקום ההלוואה הוא הקובע אלו מטבעות חייב הלוה לשלם.

מארץ ישראל לחוצה לארץ", תנא סיפא נמי "אין מוציאין מירושלים".

תנו רבנן: אם הוא, הבעל, אומר שברצונו לעלות לארץ ישראל, והיא אומרת שרצונה הוא שלא לעלות — כופין אותה לעלות. ואם לאו, אם איננה מסכימה לעלות — תצא בגט, בלא כתובה!

ואם היא אומרת לעלות, והוא אומר שלא לעלות — כופין אותה לעלות, ואם לאו — כופין אותו שיוציא אותה בגט, ויתן כתובה.

היא אומרת לצאת מארץ ישראל או מירושלים, והוא אומר שלא לצאת — כופין אותה שלא לצאת. ואם לאו, אם היא מחליטה לצאת — תצא בגט בלא כתובה.

הוא אומר לצאת, והיא אומרת שלא לצאת — כופין אותו שלא לצאת. ואם לאו — יוציא ויתן כתובה.

שנינו במשנה בחלקה השני: נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל.

והוינן בה: הא גופא, דברי המשנה כשלעצמה, קשיא. שהרי יש סתירה בדבריה.

מצד אחד קתני בה, שאם נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא — נותן לה ממעות ארץ ישראל.

אלמא, מוכח, בטר שאחר המקום בו נוצר השיעבודא אזלינן, והשטר נכתב בארץ ישראל.

ומאי דך, אימא סיפא, ששנינו בה: אם נשא אשה בקפוטקיא, וגרשה בארץ ישראל — נותן לה ממעות ארץ ישראל.

ומשנינן: לאתויי עבדים עבריים, שיכול האדון לאלץ אותם לבוא עמו לארץ ישראל.

ולמאן דתני במשנתנו "עבדים" כהדיא, "הכל" — לאתויי מאי?

— לאתויי שיכול לחייב את בני ביתו לעלות אפילו מנחה היפה שבחוץ לארץ לנחה הרעה בארץ ישראל.

עוד שנינו במשנה: "ואין הכל מוציאין" — "הכל" — לאתויי מאי?

— לאתויי עבד כנעני שברח מחוצה לארץ לארץ, ובעליו אינם רוצים לעלות לארץ, דאמרינן ליה לבעליו, כשבא לארץ ישראל כדי לקחתו ולהחזירו אליו: זבניה הכא, מכור את עבדך כאן בארץ ישראל, לאדם שיחזיקנו כאן, וזיל, ולך בחזרה לחוץ לארץ עם דמי מכירתו, משום מצות ישיבת ארץ ישראל.

עוד שנינו במשנה: הכל מעלין לירושלים.

והוינן בה: "הכל" — לאתויי מאי?

ומשנינן: לאתויי שיכול להעלות אפילו מנחה היפה שבארץ ישראל לנחה הרעה שבירושלים.

עוד שנינו במשנה בסיפא של החלק הראשון: ואין הכל מוציאין.

"הכל" — לאתויי מאי?

— לאתויי שאין מוציאין מירושלים אפילו מנחה הרעה שבירושלים לנחה היפה שבארץ ישראל, או שבחוצה לארץ.

ואידי, ואגב דתנא רישא "אין מוציאין

ואם כתוב בו כסף סתם — מה שירצה לזה מגבהו למלוה, לפי שהמוציא מחברו עליו הראיה.

ומסיימת הברייתא: **מה שאין כן בכתובה!**

והוינן בה: "מה שאין כן בכתובה" — אחיזא? לאיזה ענין מתייחסת מה שאמרה הברייתא "מה שאין כן בכתובה".

אמר רב משרשיא: דברים אלו ארישא דמתניתין הם אמורים, לאפוקי להוציא מדברי רשב"ג, דאמר: **כתובה דאורייתא**, ולדבריו הולכים אחר מקום השעבוד, ככל שטרי חוב. וקא משמע לן שהקלו בכתובה, משום שהיא מדרבנן.

שינוי בברייתא: **כתוב בו כסף סתם**, כגון שכתב בשטר "מאה כסף" ולא מפורט באלו מטבעות — מה שירצה לזה, מאיזה סוג מטבעות שהוא רוצה, **מגבהו** למלוה, אפילו מאה איסרין, שהיא מטבע הכסף הזולה ביותר!

והוינן בה: **ואימא** "כסף" סתם שבלשון השטר משמעותו **נסכא**, שצריך ליתן לו מאה חתיכות העשויות מתכת כסף, שהיות ולא ציין מטבע מסוימת מסתבר שכונתו למתכת כסף, ולכן לא ציין איזה מטבע!?

אמר רבי אלעזר: מדובר בברייתא בכגון **דכתיב ביה מטבע**, אלא שלא צויינה בו איזה סוג מטבע.

ועוד מקשה הגמרא: **ואימא**, אמור שכונת השטר היא שיתן לו פריטי [פרוטות בלבד], ויתן לו מאה פרוטות נחושת, או יתן לו כסף בשוויין!?

אלמא, מוכח שבתר מקום הגוביינא אזלינן, שהוא בארץ ישראל.

והרי זה סתירה למה ששינונו תחילה ש"בתר שעבודה אזלינן"!

ומשינונן: **אמר רבה**, ענין זה — **מ"קולי כתובה" שנו כאן**.

היות שקסבר התנא במשנתנו כי חיוב **כתובה**, חיוב דרבנן הוא ולא מן התורה, ולכן הקלו חכמים שאם יש הבדל בשיווי המעות בין מקום השעבוד למקום הגביה, היא תגבה תמיד לפי השיעור הפחות שביניהם.

ואילו רבן שמעון בן גמליאל אומר: **נותן לה ממעות קפוטקיא**.

מפני שקסבר חיוב **כתובה** — דאורייתא הוא, ולעולם היא גובה לפי מקום ההתחייבות ולא לפי מקום הגוביינא.

תנו רבנן: המוציא שטר חוב על חבירו —

אם **כתוב בו** שמקום כתיבת השטר הוא **בבל** — **מגבהו ממעות בבל**.

ואם **כתוב בו** שמקום כתיבת השטר הוא **ארץ ישראל** — **מגבהו ממעות ארץ ישראל**.

ואם **כתוב בו סתם** [שלא פירט מקום כתיבת השטר] —

הרי אם הוציאו **בבבל** — **מגבהו ממעות בבל**.

ואם הוציאו **בארץ ישראל** — **מגבהו ממעות ארץ ישראל**.

ודוד היה נאלץ לברוח מארץ ישראל אל מלך מואב ואל אכיש.

רבי זירא הוה קמשתמיט מיניה דרב יהודה, משום דבעא למיסק שרצה לעלות לארץ ישראל, וחשש שאם יראה אותו רב יהודה הוא יאסור עליו לעלות לשם.

דאמר רב יהודה: כל העולה מבבל לארץ ישראל בזמן הזה עובר בעשה. שנאמר:

[ירמיהו כז] כבלה יובאו. ושמה יהיו — עד ק"א-א יום פקדי אותם, נאם ה'.

ורבי זירא סבר, שההוא קרא בכלי שרת כתיב, כמבואר בפסוק הקודם, המדבר בכלי שרת, ולא בבני אדם.

ורב יהודה סבר, כתיב קרא אחרינא [שיר השירים ב]: השבעתי אתכם בנות ירושלים, בצבאות או באילות השרה, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה [שאוהב ה' את עמו, ומושיבם בארצו] — עד שתחפץ.

ורבי זירא סבר, שההוא קרא מלמד שלא יעלו ישראל לארץ ישראל בחומה, ביד חזקה. אבל מותר לכל אחד לעלות כלעצמו, שלא בכח.

ורב יהודה סבר, שקרא "השבעתי" אחרינא כתיב, האוסר לעלות אפילו שלא בכח.

אמר רב פפא: פריטי דכספא — לא עבדי אינשי. אין עושים מטבעות של פרוטות מכסף אלא רק מנחושת, ולכן אי אפשר לומר שכוונתו לפרוטות.

תנו רבנן: לעולם ידור אדם בארץ ישראל, אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחור"ל, ואפילו בעיר שרובה ישראל.

שכל הדר בארץ ישראל — דומה כמי שיש לו אלוה,

וכל הדר בחוצה לארץ — דומה כמי שאין לו אלוה.⁽¹⁾

שנאמר [ויקרא כה]: "לתת לכם את ארץ כנען — להיות לכם לאלהים".

והרי יש לתמוה: וכי כל שאינו דר בארץ אין לו אלוה?

אלא לומר לך, כל הדר בחור"ל — כאילו עובד עבודת כוכבים!

וכן ברוד, הוא [הכתוב] אומר [שמואל א כז]: "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', לאמר: לך עבוד אלהים אחרים".

וכי מי אמר לו לדוד "לך עבוד אלהים אחרים"?

אלא, לומר לך: כל הדר בחור"ל — כאילו עובד עבודת כוכבים.

אלוה, שמקבל הוא את השפע רק דרך השר של מעלה.

וכתב האבני נזר בתשובותיו, בסוף חלק יורה דעה, שמי שיושב בארץ ישראל ומתפרנס מתרומות מחוצה לארץ חסר לו במידת מה זכות בישיבת הארץ.

1. כתב הרשב"א בביאור ההגדות שהשפע לכל העולם עובר דרך שרי מעלה, ואילו בארץ ישראל הוא בא שלא באמצעות השרים אלא ישירות מהקב"ה, ולכן הגר חוץ מארץ ישראל חסר הוא את הקשר הישיר להקב"ה בקבלת השפע, ובמידה הזאת הרי הוא כני שאין לו